

De economische betekenis van het Nederlandse aardgas

DRS. F. G. M. WIELEMAN*

De ruime beschikbaarheid van het aardgas na de ontdekking van de aardgasvoorkomens bij Slochteren heeft ver strekkende gevolgen gehad voor de economische ontwikkeling van Nederland. Jarenlang voorzag het aardgas in ongeveer de helft van de Nederlandse energiebehoefte. Tevens werden grote hoeveelheden geëxporteerd. Dat had aanzienlijke gevolgen voor de Nederlandse economie, met name voor de betalingsbalans en de overheidsfinanciën. Het grootste deel van de aardgasbaten komt bij de overheid terecht; vanaf 1975 jaarlijks meer dan 75%. In 1982 beslaan zij circa 20% van de rijksinkomsten. Velen hebben nog een onduidelijke voorstelling van wat er omgaat in de aardgaswereld; in dit artikel wordt geprobeerd het beeld scherper te stellen.

Inleiding

De exploitatie van de grote aardgasvoorkomens bij Slochteren heeft ver strekkende gevolgen gehad voor de Nederlandse economie, met name voor de betalingsbalans en de overheidsfinanciën. De overheid toucheert nu b.v. 75% van de totale verkoopopbrengst van het gas. Weinigen zijn echter op de hoogte van de financiële verhoudingen tussen de verschillende partners in de aardgasexploitatie. Dit artikel probeert daarin verandering te brengen.

Eerst gaan we bekijken welke regelingen er zijn getroffen voor de financiële afwikkeling van de aardgasexploitatie. Eén daarvan, niet de minst interessante, is de gefixeerde f. 80 mln.-winstregeling van de NV Nederlandse Gasunie. Ook de bijzondere afdrachtregelingen die getroffen zijn met de Maatschap NAM/DSM en met de NV DSM zullen nader worden bekeken.

Nadat we hebben gekeken naar het staatsaandeel, nemen we het prijzensysteem onder de loep. Vervolgens wagen we ons aan een reconstructie van de financiële stromen in de loop der jaren. Ook bekijken we hoe het komt, dat er jarenlang in de verschillende statistieken van het CBS verschillen zijn opgetreden m.b.t. de exportcijfers van Nederland voor hetzelfde jaar. Het laatste gedeelte van dit artikel is gewijd aan de vooruitzichten voor de komende jaren.

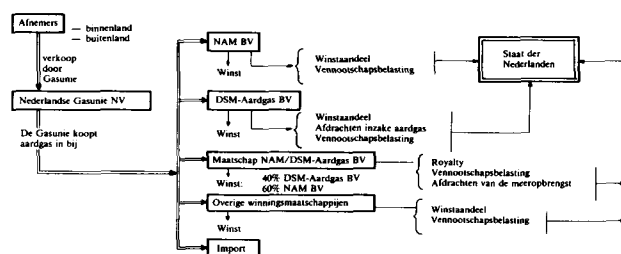
De financiële regelingen in de aardgaswereld

In totaal heeft de NAM, voor een groot deel mede ten behoeve van DSM-Aardgas BV, tot en met 1979 ca. 95% van het Nederlandse aardgas geproduceerd 1). Ongeveer 90% van die hoeveelheid is gewonnen in de concessie Groningen, het zogenaamde veld van Slochteren. Het gas moet worden verkocht aan de Nederlandse Gasunie NV.

De exploitatie van de concessie Groningen ligt in handen van de Maatschap NAM/DSM-Aardgas BV. De financiële deelneming geschiedt volgens een verdeling van resp. 60% en 40% over de NAM en DSM-Aardgas BV. In figuur 1 staan de belangrijkste instanties vermeld die betrokken zijn bij de financiële afwikkeling van de aardgastransacties, dus vanaf de winning tot aan het verbruik.

Kijken we nu eerst naar enige regelingen met betrekking tot de grote financiële stromen in het bovenstaande schema.

Figuur 1. De voornaamste financiële stromen m.b.t. het aardgas

Vanwege de belangen van de Staat der Nederlanden neemt DSM-Aardgas BV deel in ca. 90% van de concessies. Na aftrek van de belastingen gaat het overgrote deel van de door DSM op het aardgas behaalde winsten in de vorm van een bijzondere uitkering naar de staat.

De staffel op basis waarvan de afdrachten worden bepaald die DSM aan de Staat der Nederlanden moet doen ziet er in het kort als volgt uit:

	In mln. gld.	Naar de staat	Blijft bij DSM
van DSM-winst uit aardgas t/m	1.000	f. 900,5 mln.	f. 99,5 mln.
van DSM-winst uit aardgas tussen	1.000 en 1.500	98%	2%
van DSM-winst uit aardgas boven	1.500	99%	1%

Bron: DSM, Jaarverslag over 1974.

* Ten tijde van de voorbereiding van dit artikel was de auteur student aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij dankt drs. J. P. C. Wichers voor alle waardevolle opmerkingen bij een eerdere versie. De verantwoordelijkheid van de in dit artikel vervatte opinies ligt uitsluitend bij de auteur.

1) De NAM, de Nederlandse Aardolie Maatschappij BV, is een gemeenschappelijke dochter van Shell Nederland BV en Esso Holding Company Holland Inc. met ieder een financieel belang van 50% in de winst e.d. DSM-Aardgas BV is een 100% dochter van de NV DSM, waarin alle belangen die DSM in de aardgassector heeft namens de Staat der Nederlanden, zijn ondergebracht.

Daarnaast is er met DSM de afspraak dat van de dividenduitkering van de Gasunie aan DSM (in totaal sinds 1974 f. 32 mln. per jaar) slechts 3/8 deel naar de staat hoeft worden overgemaakt. De overige f. 20 mln. blijft bij DSM, en valt buiten bovenstaande staffelregeling.

Sinds 1974 geldt er ook een nieuwe, en wel heel bijzondere regeling voor de inkoop prijs van het Groningse gas. Bij de berekening hiervan gaat men uit van een door de Gasunie te realiseren winst van f. 80 mln. per jaar. Van deze winst wordt dan teruggerekend naar de inkoop prijs van de aardgasleveranties uit de concessie Groningen. De gerealiseerde omzet uit de aardgasverkoop is aan het eind van het jaar bekend, evenals de gemaakte bedrijfskosten. Ook de kosten van de gasinkopen uit de overige concessies en winningsgebieden, en de kosten van de geïmporteerde hoeveelheden aardgas zijn aan het eind van het jaar een gegeven voor de Gasunie. Achteraf is dan eenvoudig te bepalen wat het aardgas uit Groningen exact moet gaan kosten om de afgesproken netto winst van f. 80 mln. te realiseren, rekening houdend met de verschuldigde vennootschapsbelasting e.d. In hoeverre deze constructie de efficiency bij de Gasunie beïnvloedt is niet duidelijk. Het voornaamste gevolg van deze regeling is dat de grote winsten op het Nederlandse aardgas vallen bij de Maatschap NAM/DSM en niet bij de Gasunie.

Sinds 1975 geldt er een z.g. schijvenregeling voor de verdeling van de meeropbrengsten tussen de staat en de Maatschap NAM/DSM 2). Met behulp van de prijsindex van de gezinsconsumptie wordt jaarlijks de ontwikkeling van de zogenaamde referentielijnen m.b.t. de meeropbrengsten berekend. Deze referentielijnen geven het prijsniveau aan, in centen per m³, dat gebruikt wordt bij de verdeling van de meeropbrengsten in drie schijven. In 1975 waren de referentieprijzen resp. 5,5 en 8,5 ct/m³. De onderste schijf voorziet in de verdeling van de aardgasbaten beneden de laagste referentielijn, en is als volgt: 50% voor de staat, 20% voor DSM en 30% voor de NAM. De tweede schijf wordt begrensd door de beide referentielijnen. De verdeling van de meeropbrengsten binnen deze schijf ziet er als volgt uit: 75% voor de staat (in de vorm van bijzondere afdrachten, Vpb, en royalty), 10% voor DSM en 15% voor de NAM. De bovenste schijf bestaat uit de meeropbrengsten die liggen boven de hoogste referentielijn. De verdeling van de aardgasbaten in deze schijf is als volgt: 91 2/3% voor de staat (in de vorm van bijzondere afdrachten, Vpb, en royalty), 3 1/3% voor DSM en 5% voor de NAM.

Het staatsaandeel in de aardgasbaten

Met behulp van de gegevens die over de meeropbrengstregeling bekend zijn, is het mogelijk een raming te maken van het overheidsaandeel in de baten van de concessie Groningen in de loop der jaren.

Voor de andere concessies met staatsdeelneming geldt dezelfde verdeelsleutel als hierboven reeds is aangegeven voor de onderste schijf van de meeropbrengstregeling. Het aandeel van de staat in de baten van die concessies is 50%. Op indirecte wijze ontvangt de overheid tevens het grootste gedeelte van de 20% van de baten die bij DSM terechtkomen. De overige 30% van de baten gaan naar de overige concessionarissen. Bij de berekeningen is verondersteld dat het productie-aandeel van de concessies met staatsdeelneming (exclusief Groningen) twee maal zo groot als dat van de concessies zonder staatsdeelneming. We krijgen dan de resultaten als in tabel 1 weergegeven.

Doordat het aandeel van de concessie Groningen in de totale Nederlandse afzet in de loop van de jaren zeventig aanzienlijk is gedaald, (van ruim 95% begin jaren zeventig tot ca. 70% in 1980), lopen de beide percentages steeds verder uit elkaar. Doordat de kosten buiten de concessie Groningen relatief hoger zijn, zullen de gerealiseerde percentages in de praktijk iets gunstiger voor de overheid zijn geweest.

Prijzen en kosten

Van grote invloed op de ontwikkeling van de aardgas-exploitatie is het gevoerde prijsbeleid geweest. Het gas werd aanvankelijk aangeboden tegen een prijs die lager lag dan het paritaire prijspeil van huisbrandolie, stookolie en kolen. Daardoor werd de omschakeling op gas aantrekkelijk gemaakt. Na 1973 werd een meer marktgeoriënteerde prijsstelling per afnemerscategorie nagestreefd. De prijs van het aardgas volgde daarbij voor iedere groep zoveel als mogelijk de ontwikkeling van de prijzen van de daarvoor in aanmerking komende substituten.

Tabel 2 leert ons onder andere het volgende over de prijzen. De gemiddelde exportprijs voor aardgas bleef alle jaren (ver) beneden de gemiddelde afzetprijs van de Gasunie aan de diverse categorieën binnenlandse afnemers. Als gevolg van de reeds genoemde gefixeerde-winstregeling lag de exportprijs daardoor al die jaren zelfs beneden de gemiddelde inkoop prijs van de Gasunie.

De kleinverbruikersprijs (excl. BTW) was 2 à 3 maal zo hoog als de gemiddelde exportprijs. Richtsnoer voor de kleinverbruikersprijs is de ontwikkeling van de prijs van de huisbrandolie. De afgelopen jaren zijn er voor de huisbrandolie aanzienlijke prijsstijgingen opgetreden. Daardoor is ook de kleinverbruikersprijs van aardgas fors gestegen; in 1982 tot 53,4 ct/m³ (incl. BTW). Toch kost het aardgas dan nog steeds niet evenveel als een calorisch gelijke hoeveelheid huisbrandolie, zodat ook bij een gelijkblijvende olieprijs de komende jaren de aardgasprijs nog wel zal blijven stijgen, indien de regering het huidige energiebeleid voortzet.

Vele jaren bestond er een aanzienlijk verschil tussen de gemiddelde exportprijs en de gemiddeld hogere afzetprijs van de Gasunie aan de centrales en de industrie. Enige grote binnenlandse afnemers hebben vele jaren een aanzienlijke korting gekregen. Zou dat niet het geval zijn geweest, dan was het verschil nog aanzienlijk ongunstiger uitgevallen voor de binnenlandse afnemers.

Gemiddeld bedroegen de produktiekosten van de winningsmaatschappijen in de jaren zeventig nog geen cent per m³. De komende jaren zullen deze kosten, met name buiten de concessie Groningen, echter aanzienlijk toenemen. Deze ontwikkeling wordt veroorzaakt door de hogere kosten van de aardgaswinning op het Continentaal Plat en in de diverse kleine aardgasvelden, en door het kleiner worden van het aandeel van Gronings gas in de totale Nederlandse afzet. De lage gemiddelde totale produktiekosten voor 1978 zijn wellicht het resultaat van verschuivingen in de betalingstermijnen

2) Brief van de Minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer, d.d. 17 september 1974. Tweede Kamer, zitting 1974-1975, 13 109, nr. 1.

Tabel 1. Het staatsaandeel in de aardgasbaten in procenten van de totale aardgasbaten, incl. afdrachten DSM

	1966 t/m 1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Concessie Groningen	ca. 68,5	70,0	71,5	73,0	76,9	79,0	79,3	81,1	85,4
Totaal Nederland....	ca. 68,3	69,7	70,9	71,9	75,1	76,4	76,1	75,8	78,4

van baten en kosten, ook al omdat 1979 een uitschieter naar boven laat zien. Hierover viel echter geen zekerheid te krijgen.

De verdeling van de aardgasbaten

Om een totaalbeeld van de aardgassector te verkrijgen zullen wij nu in tabel 3 enige voornaam geldstromen naast elkaar zetten. In het bijzonder gaan we na waar de winsten zijn terechtgekomen.

Bij deze opstelling omvat de omzet de door de Gasunie behaalde omzet plus de omzet in de commerciële niet-Gasunie-export. Er is dus gecorrigeerd voor de import van aardgas door de Gasunie, en de levering aan Duitsland van het zogenaamde „verdragsgas” (zie hierna).

Tabel 3 laat zien dat voor alle betrokkenen de baten uit de aardgaswinning in de loop van het afgelopen decennium enorm zijn gestegen, aanvankelijk vooral door de volume-ontwikkeling, later vooral vooral als gevolg van de prijsontwikkeling. Van 1966 t/m 1980 waren de totale baten voor Nederland f. 81,9 mrd. Hiervan ging 75%, f. 61,7 mrd., naar

de staat, terwijl de winningsmaatschappijen netto f. 2,5 mrd. ten deel viel. Buiten beschouwing blijven dan de ruim f. 2,5 mrd. die sinds 1963 naar de gasbedrijven zijn gevloeid, en de BTW-ontvangsten die het rijk daarnaast nog heeft ontvangen.

Vergelijken we nu de winstaandelen van de voornaamste participanten in de aardgassector; de staat, DSM, en de rest (vnl. NAM). Met behulp van de cijfers in de tabel is te berekenen dat het winstaandeel van DSM terugliep van ca. 7% in 1970 tot minder dan 1% in 1980 (de vijfde kolom in procenten van de tweede). Ook het winstaandeel van de oliemaatschappijen daalde geleidelijk van ca. 25% tot ruim 20%. Relatief dus een aanzienlijk geringere daling dan bij DSM. Het staatsaandeel in de aardgasbaten steeg geleidelijk van ca. 68% naar ruim 78% in 1980 (zie tabel 1).

Het ziet er dus naar uit dat de regering er alleen bij DSM in geslaagd is een aanzienlijke winstafroming tot stand te brengen. In de Tweede Kamer is er verschillende malen op aangedrongen de extra winsten als gevolg van de olieprijsstijgingen ten goede te laten komen aan de staat. Een verdere vergroting van het aandeel van de overheid in de winsten van

Tabel 2. Aardgasrijzen, in ct/m³ a)

	Gemiddelde prijzen van de Gasunie m.b.t.						Gemiddelde Nederlandse exportprijs	Gemiddelde kleinverbruikersprijs (excl. BTW)	Gemiddelde totale produktiekosten voor de winningsmaatschappijen
	inkoop	totaal-opbrengst	binnenlandse afzet	waarvan:		bedrijfskosten			
				Vegin	centrales en industrie				
1970	3,67	4,71	5,13	5,49	4,82	0,70	3,97	12,46	1,21
1971	3,65	4,76	5,33	5,58	5,14	0,70	3,88	12,32	1,04
1972	3,73	4,60	5,03	5,82	4,70	0,65	3,97	11,96	0,89
1973	4,08	4,96	5,65	5,65	5,65	0,66	4,12	11,85	0,89
1974	5,30	6,13	6,89	7,04	6,77	0,64	5,38	13,81	0,83
1975	8,62	9,55	11,39	11,63	11,16	0,79	7,89	18,79	0,83
1976	11,03	11,96	14,87	15,00	14,73	0,80	9,44	22,27	0,95
1977	12,67	13,59	16,05	15,73	16,36	0,80	11,42	23,40	0,87
1978	13,15	14,16	16,22	17,16	12,95	0,91	12,14	24,83	0,28(!)
1979	14,83	15,89	18,67	19,26	17,82	0,88	13,40	26,42	1,17(!)
1980	20,73	21,83	24,67	—	—	0,92	19,45	—	0,80

Bronnen: Jaarverslagen van de Nederlandse Gasunie NV. CBS, *Statistiek van de gasvoorziening*. CBS, *Statistieken van de buitenlandse handel per goederensoort*.
a) Bij de berekening van de gemiddelde produktiekosten (excl. Gasunie) is er gecorrigeerd voor de import.

Tabel 3. Enige geldstromen in de aardgassector

	Aardgas-omzet van Nederlands aardgas	Totale winst op aardgas	Totaal aardgasbaten van het rijk	Winst van de winningsmaatschappijen			Investerings		Openbare gasdistributiebedrijven (VEGIN)	
				Totaal	waarvan		door Gasunie	door VEGIN	Batig saldo na belasting	Waarvan winstuitkering aan de gemeenten
					DSM	overige (vnl. NAM)				
1966 t/m 1969	2,4	1,1	0,8	0,3	0,1	0,2	1963 t/m 1969 2.030	1.645	217	146
1970	1,5	0,9	0,6	0,3	0,065	0,2	295	355	76	51
1971	2,1	1,3	0,9	0,4	0,075	0,3	561	419	92	59
1972	2,7	1,8	1,2	0,6	0,078	0,5	485	414	127	87
1973	3,5	2,4	1,7	0,7	0,085	0,6	419	379	131	93
1974	5,1	3,9	2,8	1,1	0,105	1,0	366	377	171	105
1975	6,7	7,2	5,2	2,0	0,120	1,9	505	359	222	137
1976	11,6	9,9	7,4	2,5	0,122	2,4	239	374	273	171
1977	13,0	11,5	8,8	2,7	0,125	2,6	252	400	308	209
1978	12,5	11,4	8,7	2,7	0,124	2,6	464	412	341	242
1979	14,8	12,9	9,8	3,1	0,125	3,0	198	405	410	275
1980	19,1	17,6	13,8	3,8	0,130	3,7	121	— a)	— a)	— a)
Totaal	97,0	81,9	61,7	20,2	1,2	19,0	5.935	5.539	2.368	1.575

Bronnen: CBS, *Statistieken van de buitenlandse handel per goederensoort*. Ministerie van Economische Zaken, Jaarverslagen van DSM NV. Jaarverslagen van de Nederlandse Gasunie NV. Memorie van Toelichting bij de begrotingen van het Ministerie van Economische Zaken, CBS, *Statistiek van de gasvoorziening*. CBS, *Statistiek van de investeringen in de vaste activa in de nijverheid*.
a) Nog niet bekend.

de kleine aardgasvelden wordt sinds 1981 voorbereid, maar in de ogen van de Tweede Kamer zullen de te behalen resultaten daarvan wellicht onvoldoende worden bevonden. De kans is dus groot dat ook in het lopende jaar de kwestie van de aardgasbaten weer volop gaat spelen in de Tweede Kamer, al dan niet in samenhang met het door de minister van Economische Zaken met Shell en Esso gesloten „gentlemen's agreement”.

De totale produktiekosten in de periode van 1966 t/m 1980 bedroegen ca. f. 15,0 mrd. Daarvan beliepen de bedrijfskosten van de Gasunie ca. f. 7,0 mrd. en de exploitatiekosten van de winningsmaatschappijen ca. f. 8,0 mrd. Terwijl de investeringskosten van de Gasunie de laatste jaren zijn gaan dalen (het leidingnet is praktisch voltooid), zijn de investeringen bij winningsmaatschappijen in de loop van de jaren zeventig toegenomen, vooral wegens de toenemende produktie buiten de concessie Groningen, met name ook op de Noordzee.

De export

De meeste exportcontracten van Nederlands aardgas lopen via de Gasunie. De overige Nederlandse export van aardgas betreft vier contracten van enige winningsmaatschappijen in Nederland met buitenlandse afnemers in Duitsland en Frankrijk. Dat gas wordt tegen een bepaalde vergoeding door de Gasunie afgeleverd aan de grens via haar pijpleidingennet. Bij onze verdere berekeningen zijn de exportprijzen van de Gasunie gelijkgesteld aan de gemiddelde Nederlandse exportprijzen van aardgas volgens de buitenlandse-handelsstatistieken van het CBS. Gelet op het grote aandeel van de Gasunie in onze aardgasexport lijkt dit een niet al te onrealistische veronderstelling.

In tabel 4 zijn de gasexportcijfers uit de verschillende bronnen bij elkaar gezet; het betreft de onderscheidene totaalcijfers over de periode 1967 t/m 1979.

Tabel 4. De Nederlandse exportcijfers.

	Volume in mln. m ³	Waarde in mrd. gld.
Totale export Nederland volgens CBS, <i>Statistieken van de buitenlandse handel</i> (BUHA)	441.642	37,2
Totale export Nederland volgens CBS, <i>Nederlandse energiehuishouding</i> (NEH)	400.299	35,1
Totale export Gasunie volgens <i>Nederlandse Gasunie NV, Jaarverslagen</i>	379.688	32,3
BUH -/- NEH	41.343	2,1
NEH -/- Gasunie	20.611	2,8

Het feit dat de export volgens de BUHA jarenlang groter waren dan volgens de NEH-cijfers, wekt enige bevreemding. Uit nader onderzoek is gebleken dat een van de voornaamste bronnen van dit verschil de aardgasleveringen betreft aan het Duitse gasbedrijf Brigitta (50% Shell, 50% Esso). De leveringen aan dit bedrijf bestaan uit twee gedeelten, namelijk:

- het aardgas dat Brigitta ontvangt van de Gasunie op basis van een commercieel exportcontract. Daarbij is de prijs gekoppeld aan die van stookolie. Dit contract betreft 50 mrd. m³;
- het aardgas waar Duitsland recht op heeft op basis van het feit dat het Groningenveld zich tot onder de Duitse bodem uitstrekt. Duitsland hoeft voor dat gas niets te betalen en namens Duitsland neemt Brigitta dat gas af. Als vergoeding voor de winning en het transport heeft Duitsland de daarvoor benodigde pijpleiding bekostigd.

Het verschil van de totalen tussen de beide statistieken van het CBS kan praktisch volledig worden toegeschreven aan de

leveringen aan Brigitta onder b. Deze leveringen worden namelijk wel in de BUHA-cijfers opgenomen en tegen een fictieve prijs gewaardeerd, te weten de gemiddelde exportprijs van Nederlands aardgas buiten deze leveringen. De leveringen aan Brigitta via de Gasunie-contracten zijn wel opgenomen in alle genoemde publikaties.

In de loop van 1980 heeft het CBS de cijfers van 1979 na overleg met het Ministerie van Economische Zaken en de Gasunie enigszins herzien. In het kader van de statistische verwerking zijn waar nodig nieuwe afspraken gemaakt. Vanaf 1980 zijn ook in de Nederlandse energiehuishouding alle leveringen aan Brigitta opgenomen.

Als gevolg van de waardering tegen de gemiddelde Nederlandse commerciële exportprijs van aardgas staan er in de loop van de jaren 1967-1979 voor in totaal dus f. 2,1 mrd. te veel aan exportontvangsten vermeld! Het voordeel van deze presentatie door het CBS is dat op deze wijze een reëel gemiddeld exportcijfer van het Nederlandse aardgas is te berekenen. Het verschil tussen de NEH-cijfers en de Gasunie-cijfers levert de omvang van de overige commerciële gasexport van Nederland. De onevenredige verhouding tussen de beide verschillenparen is te verklaren als gevolg van een verschillend verloop in de tijd van de beide aardgasstromen.

Enige actuele beleidsvraagstukken m.b.t. het aardgas

Het aardgas is nu nog goed voor ca. 5% van het nationaal inkomen en ca. 20% van de overheidsinkomen. Tegelijk met het stijgen van de gasbaten liep het financieringstekort van de overheid drastisch op, in procenten van het netto nationaal inkomen, namelijk van ca. 1,5 in 1973 tot ca. 8,3 in 1981. Gezien de huidige en de toekomstige problemen met betrekking tot de overheidsfinanciën wordt vaak hoopvol gekeken naar de aardgasreserves.

In dit verband kunnen we denken aan het voornemen van de minister van Economische Zaken om dit jaar 4 mrd. m³ aardgas extra af te zetten aan de elektriciteitscentrales om op die wijze een deel van het banenplan van minister Den Uyl te financieren. Het is nog de vraag of de centrales deze extra inzet kwijt kunnen. Contractueel zijn zij immers gebonden aan b.v. de afname van een zekere hoeveelheid kolen. Los van de haalbaarheid van dat plan is extra gasafzet aan de centrales in strijd met het huidige energiebeleid, dat er op gericht is om de aardgasinzet in de centrales zo veel als mogelijk te beperken. Ook de voorlopige Algemene Energieraad heeft zich al in deze zin afkeurend tegenover de minister uitgelaten.

Ook de verdeling en de besteding van de inkomsten uit aardgas lijkt de komende jaren een onderwerp van overleg en discussie te blijven. Velen twijfelen immers nog aan het rechtstreekse verband tussen aardgaswinst en investeringen die momenteel wordt voorgespiegeld door Shell en Esso 3). Gezien deze ontwikkelingen lijkt het ons dan ook gewenst eventueel een verdere herziening van de bestaande winstverdelingen als drukmiddel achter de hand te hebben. In dit verband zou kunnen worden gedacht aan een soort vaste vergoeding per geproduceerde m³ aardgas. Ook een herziening van de meeropbrengstregeling, met hogere marginale tarieven, zoals bij DSM, en een toepassing daarvan op alle aardgasvelden kan worden overwogen. Afhankelijk van de risico's en de rentabiliteit van een bepaald wingebied kunnen dan extra premies gegeven worden aan de betreffende winningsmaatschappijen.

3) Drs. H. van der Laan, Over de winsten van Esso en Shell, *ESB*, 27 januari 1982.

Als gevolg van de heronderhandelingen met de diverse buitenlandse afnemers in 1980 onder leiding van de heer Spierenburg waren de exportprijzen in oktober 1981 gemiddeld bijna 35 ct/m³. Doordat gedurende de overgangstermijn tot oktober 1981, toen de resultaten van de Spierenburg-heronderhandelingen pas volledig in werking traden, eventuele prijsstijgingen van de stookolie slechts voor 65% zouden worden doorberekend, bestaat er momenteel alweer een verschil van ca. 5 cent per m³ tussen de gemiddelde exportprijs en de stookolie-equivalentieprijs 4). Gegeven een geraamd exportvolume van ca. 45 mrd. m³ voor 1982 en de komende jaren bedraagt het verlies dat Nederland jaarlijks als gevolg van deze onvolledige koppeling loopt ruim f. 2 mrd. Het lijkt ons dan ook aannemelijk en wenselijk dat de Gasunie, dan wel het Ministerie van Economische Zaken, weer met de buitenlandse afnemers gaat onderhandelen in 1984 of eerder over een verder gaande aanpassing van de contracten.

Ruim 85% van eventuele prijsstijgingen, of die nu het resultaat zijn van heronderhandelingen of het gevolg van olieprijsstijgingen, gaat naar de staat. Aangezien in ieder geval voor dat gedeelte de aardgasprijzen in wezen een indirecte belasting vormen, lijkt het zeer het overwegen waard om in ieder geval voor dat gedeelte de prijscompensatie te schonen bij de diverse loononderhandelingen.

Naast de hierboven reeds genoemde facetten van het te voeren prijsbeleid zijn er nog meer moeilijkheden op dat terrein op te lossen. Van alle kanten wordt er momenteel druk op de regering uitgeoefend om het prijsbeleid met betrekking tot de diverse afnemerscategorieën te veranderen. Van de EG moet Nederland hogere prijzen opleggen aan de tuinders, en in het binnenland willen diverse afnemerscategorieën kortingen hebben dan wel een mindere mate van koppeling aan de stookolieprijzen, vanwege de aanzienlijke stroomkostenverschillen vergeleken met het buitenland. Ook bij de gasdistributiebedrijven en de kleinverbruikers zijn er tekenen van grote weerstand te bespeuren. Een aanvaardbaar alternatief prijssysteem lijkt voorshands niet aanwezig, maar geen enkele van de afnemers staat te wachten op nieuwe verhogingen van het aardgastarief.

Vergeleken met het prijsbeleid zijn de te verwachten moeilijkheden ten aanzien van het volumebeleid aanmerkelijk minder. Volgens het *Plan van Gasafzet* van de Nederlandse Gasunie NV lijkt het aanbod van aardgas voor de komende decennia wel gewaarborgd, gezien de omvang van de bewezen en verwachte reserves, en de overweging dat men er in zal slagen alsnog enige aanvullende importcontracten af te sluiten met onder andere Noorwegen en Rusland.

Indien we de huidige situatie in het kort schetsen, zien we dat de olieprijsverwachtingen momenteel tamelijk stabiel zijn, alsook de dollarkoers. Met de verwachting dat deze stabiliteit de komende jaren zal voortduren, zullen de aardgasopbrengsten voor Nederland de komende jaren aanzienlijk lager uitvallen dan momenteel in de meerjarenramingen staat aangegeven. Het ziet er dan ook naar uit dat Nederland langzaam, maar heel zeker in de loop van de jaren tachtig aan het aanpassingsproces gaat beginnen aan het post-aardgas-tijdperk.

F. G. M. Wieleman

---

4) Minister van Economische Zaken, Brief over exportprijzen aardgas aan de Tweede Kamer, d.d. 2-10-1980, nr. 535.